

2004 YILI İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER PROGRAMI'NA İLİŞKİN VELİ GÖRÜŞLERİ

Yücel KABAPINAR *
Cemil ÖZTÜRK **
Emir HERSAN ***

ÖZET

Bu araştırmada 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler programına ilişkin veli görüşleri belirlenmiştir. Bu çerçevede ikisi özel olmak üzere altı ilköğretim okulunda eğitim gören 273 öğrencinin velisine ulaşılarak anket ve görüşme formlarıyla veri toplanmıştır. Kapalı uçlu anket soruları nicel analiz, açık uçlu anket sorularına verilen yanıtlar ve görüşme notları ise nitel analiz teknikleri doğrultusunda çözümlenmiştir. Bulgular, velilerin büyük oranda yeni programdan haberdar olduğu, ancak program hakkında daha çok bilgilendirilmek istediklerini göstermiştir. Katılımcıların yeni programa ilişkin bakış açıları genellikle olumludur. Öğrenci ve gelecek nesil için bu programın daha faydalı olacağı ile ilgili görüşler çoğunluktadır. Öte yandan velilerin tartışılmasını istediği noktalar da vardır. Özellikle araştırma ödevlerinin düzeyinin ağır oluşu, bilgisayar kullanmaya öğrenciyi mecbur edışı ve internette hazır olarak bulunup bilgisayar yazıcısından çıkarılarak teslim edilen ödevlerin yararsızlığı gibi düşünceler ifade edilmiştir. Evinde bilgisayar bulunmayan aileler ise, öğrencinin internet kafe ortamına girmesinden duydukları rahatsızlığı dile getirmişlerdir. Velilerin üzerinde durduğu bir diğer konu, öğretmenlerin yeni programa hazır olup olmadığıyla ilgilidir. Ayrıca devlet okullarının, yaklaşımın gerektirdiği araç gereç çeşitliliğine sahip olmadığı, fiziksel alt yapı yetersizliklerinin bu programın uygulanması önündeki en önemli engel olduğu ortaya çıkan diğer belirgin sorunlar arasındadır. Görüşmeler sırasında veliler tarafından süreç ve değerlendirme boyutunun tutarlılığının sağlanması ile ilgili soru işaretleri ve kaygılar da dile getirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Sosyal Bilgiler, veli görüşleri, yapılandırmacılık.

PARENTS' OPINIONS ON THE PRIMARY SOCIAL STUDIES PROGRAM LAUNCHED IN 2004

SUMMARY

The purpose of the study is to investigate parents' opinions about the Primary Social Studies Program launched in 2004. Data was gathered via a questionnaire designed by the researchers and interviews carried out with the parents whose children were attending either state or private primary schools. Four of the schools were state maintained and the other two were private. The closed-ended questions were analyzed in a quantitative manner whilst analyses of the open-ended questions were categorized in the light of the quantitative

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği

** Prof. Dr. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

*** Uzman Sosyal Bilgiler Öğretmeni

data analysis methods. Although the parents were aware of the new program, it has emerged from the study that this process could be improved and that they would like to be given more information. Having said that, the participants' perspectives on the new program were generally positive and the overall opinion was that it would be useful for both current and future students.

There were however a number of areas of the parental concern which were highlighted in the research findings, including the difficulty level of assigned homework, the compulsion for students to use a computer, and worries about the submission of prepared or plagiarized information found on the internet. Concerns over computer access were also highlighted by the parents who do not have a computer at home. The other main issue that the parents wanted to focus on was whether teachers would have adequate training and preparation for the new program. They also underlined the problems such as school infrastructure and lack of equipment necessary for implementing the new social studies program. During the interviews, the parents expressed their concerns about the quality and consistency of the assessment and evaluation process related to their children's performance.

Key words: Social studies, parents' opinions, constructivism

2004 yılı Türk eğitim tarihi için radikal bir dönüşümü simgelemesi noktasında önemli bir yıl olarak anılacaktır. Değişim, öğrenme anlayışı, program içerikleri, ders kitapları, sınıf içi iletişim ile ölçme ve değerlendirmeye dek olan tüm öğrenme/öğretme süreçlerini etkilemiştir. Bu değişimin bir parçası olarak karşımıza çıkan yeniliklerden biri de velinin, öğrencinin araştırma ve veri elde etme, yani öğrenme sürecine etkin bir katılımcı olarak katılmasıdır. Bu program ile veli, süreçte başvurulacak bir kaynak kişi olarak görülmektedir (Hersan, 2008). Programın bireyden hareket etmenin yanı sıra, öğrenciyi sosyo-kültürel ortam ile ilişkilendirme iddiası, çocuğun en yakınındaki kişilerle etkileşimine vurgu yapılmasına neden olmuştur. Ayrıca bilgiyi yapılandırma anlayışına temel oluşturan farklı öğrenme stilleri ve zeka türlerinin gelişme ya da ketlenme ortamlarını oluşturacak kişiler olarak veliler öne çıkmaktadır. Öğrenciler eskisi gibi sadece ders kitabını okuyarak belli dönemlerde gerçekleşen sınava hazırlanmamakta, neredeyse sürekli bir araştırma faaliyeti içinde bulunmaktadır. Odasına kapanıp ders çalışan öğrenci görünümünün yerini alan öğrenmek için hareket eden öğrenci, çoğu kez ailesinden de konuyla ilgili yardım almaktadır. Ailelerin ders kitabı dışında ağırlığı artan yazılı, görsel ve bilgisayar ortamındaki bilgilere ulaşması konusunda çocuğuna öğrenme ortamı sağlayıcısı hatta bazen bu öğrenme ortamının bir parçası olmak gibi bir rolü yeni programla birlikte kendini göstermiştir.

Talim Terbiye Kurulu komisyon tutanaklarında yeni programın geliştirilmesinde tek kaynak olarak ders kitabının görüldüğü geleneksel anlayışın terk edildiği; eğitimin, ders dışı kaynaklara da yönlendirme anlamına geldiği belirtilmektedir. Bu doğrultuda "kitapların öğrenci merkezli etkinliklerini gerçekleştirirken araç olarak kullanılması gerekir. Gazete, dergi, ders dışı kitaplar, öğrenci velileri ve diğer, alanında uzman kişiler öğrenme işlevine katılmalıdır. Öğrenci merkezli etkinlikler sırasında ulaşılabilecek tüm kaynaklar

kullanılmalıdır” (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005) denmektedir. Bu doğrultuda velinin kaynak kişi olarak yapılandırma programının içeriğinde yer bulduğu görülmektedir.

2004 yılı İlköğretim Programı'nın verimli hale getirilmesinde öğrenciyi kuşatan diğer kişilerin görevleri yine Talim Terbiye Kurulu'nca tanımlanmıştır. Buna göre programın uygulanmasında aile ve velilerden beklenenler aşağıdaki gibi düzenlenmiştir;

- “Program hakkında yeterli bilgi sahibi olmak,
- Öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesinde öğretmene yardımcı olmak,
- Öğrencilerin gözlem formlarını doldurmak ve öğrencinin gelişimini takip etmek,
- Öğrencinin okulda öğrendiklerini hayata geçirmesi konusunda yardımcı olmak,
- Velisi olduğu öğrenci ile okuma saatleri düzenlemek,
- Öğrencilere verimli çalışabilecekleri bir ortam hazırlamak,
- Öğrencilerin öğrendiği bilgileri ve okuduklarını kendilerine anlatmaları konusunda cesaretlendirici olmak,
- Etkinliklerin hazırlanması sürecinde öğretmene yardımcı olmak (fotokopi çekilmesi, kesme, boyama faaliyetlerinin yapılması gibi),
- Öğretmenle ve okulla tam bir iş birliği yapmak,
- Okulda düzenlenen veli eğitim seminerlerine katılmak,
- Önerilen kitapları okuyarak etrafındakilerle paylaşmak,
- Süreli yayınları temin etmek ve öğrencinin dikkatini bunlardaki bazı noktalara çekmek,
- Okulda ve okul dışında yapılan etkinliklere katılmak”tır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005).

Görüldüğü gibi etkinliklerin hazırlanması, araştırma ile ölçme ve değerlendirmede, özetle süreçte, program ailelere bir takım yeni sorumluluklar vermektedir. Kesme ve boyama faaliyetlerine yardım etme, öğrenci gözlem formlarını doldurma, süreli yayınları takip ederek kaynaklara ulaşması konusunda çocuğa yardımcı olma programın tanımlanmış veli görevlerinden bazılarıdır.

İlköğretim programının yapısına yansıyan değişiklikler özellikle Sosyal Bilgiler dersi bağlamında da velilere yansımaktadır. Örneğin, 4. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda “Kültür ve Miras” öğrenme alanı kapsamındaki “Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesinde tarih bilimine yaklaşımın öncelikle çocuğun yakın çevresinden hareketle yapılandırıldığı görülür. Bu üniteye kazanımlar ve programda önerilen etkinlik örnekleri sözel tarih ve aile tarihine dayalı çalışmalar yaparak öğrencide geçmiş bilincinin oluşmasına yöneliktir. Ünitenin doğrudan verilecek değeri de, “Türk büyüklerine saygı”, “aile birliğine önem verme” ve “vatanseverlik” olarak belirlenmiştir. Ünitenin çocuğun ailesini gözlemlemesini ve onlarla konuşarak bilgi almasını gerektiren ilgili kazanımları ise şöyledir;

1. Sözlü tarih yöntemini kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturur.
2. Ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri fark eder.
3. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir.

Bu kazanımları tamamlayacak etkinlik örnekleri de programda şu şekilde yer almıştır:

“Aile Tarihi Çalışması: Aileye ait nesnelere ile değişik yollardan edinilen bilgiler kullanılarak aile tarihine ait metin yazılır”.

“Onlar da Çocuktuk: Büyüklerinin, çocukluk dönemine ait oyunları ve oyuncakları ile ilgili sözlü tarih çalışması yapılır”.

“Geçmişin İpuçları: Gelenekler konulu yaratıcı drama çalışması yapılır”.

“Bir Zamanlar: Büyüklerinin, çocukluk dönemlerinde Cumhuriyet Bayramı konulu sözlü tarih çalışması yapılır”.

Sosyal Bilgiler programının vizyonunda öğrenci ve etkinlik merkezli bir anlayışın temel olduğu açıklanmıştır. Ayrıca “sosyal bilimcilerin bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış” (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005) birey yetiştirme hedefinden söz edilmektedir. Bu durumda konu merkezli geleneksel tarih öğretiminin terk edilip, çocuğun tarihsel konularda da etkinlik yapacağı ve amatör bir tarihçi gibi sosyal bilimlerin bir dalı olarak tarih biliminin gerektirdiği becerileri kullanabileceği öngörülmüştür. Yeni Sosyal Bilgiler Programı’nın yaklaşımında “öğrencinin önceden belirlenmiş bir takım doğruları içselleştirmesini beklemek değil; kanıt ve kaynakları kullanması ön plana çıkmaktadır” (Kabapınar, 2007). Bu durumda yukarıda geçen etkinlikleri yaparken öğrenci geçmişte kullanılan ve bugün evde bulunan eşyaları kanıt olarak kullanarak, ailesindeki kişilerle geçmiş hakkında konuşarak araştırmacı bir kimlikle, kendisinin merkezde olduğu bir tarih öğretimi içinde yer almış olabilecektir. Bilimsel yöntemleri kullanarak yapacağı sözlü tarih çalışmasında çocuğun araştırma evreni en yakın çevresindeki kişilerden başlamaktadır.

Beşinci sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda da aile bireylerini öğrenme etkinliklerine dahil eden yaklaşımın ipuçlarını taşıyan örnekler bulunabilir. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanındaki “Gerçekleşen Düşler” ünitesinde yer alan “Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir” ve “Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır” kazanımları için önerilen etkinlik, yine aile büyükleri ile günümüzdeki teknolojik gelişmelerin olmadığı zamanlarda hayatın nasıl olduğuyla ilgili bir röportaj yapılmasıdır. Doğrudan aileyi ilgilendirmeyen konularda da öğrencinin ailesine başvurması, aile bireylerinin geçmişe ait gözlem ve anılarının paylaşılması, veli ve diğer aile bireylerinin verdikleri bilgilerle Sosyal Bilgiler öğretiminin bir parçası olduklarını gösterir.

Davranışçı öğrenmede mutlaklıkla nitelenen bilginin, yapılandırmacı anlayışta çocuk tarafından üretilebilen bir özellik taşıması öğretim programında, onu çevreleyen kişilerin görüş ve ifadelerini de önemli hale getirmiştir. Tüm velilerin eğitim düzeyinin aynı olmadığı düşünüldüğünde ise şöyle bir sonuca ulaşılabilir. Geleneksel anlayışta, eğer veli kitaptaki bilgiye hakim değilse çocuğuna yardımcı olamayacaktır; örneğin “Bilmiyorum, keşke yardımcı olabilseydim” gibi bir yanıt üretmesi olanaklıdır. Ancak yapılandırmacı öğrenmede çocuğun, ailesine Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili sorduğu sorular kişiseldir. Bu anlamda velinin eğitim düzeyi ne olursa olsun çocuğunun/öğrencinin sorduğu sorulara kendince bir yanıt verebilecek, onun öğrenmesine katkıda bulunan sosyal çevresinin bir parçası olabilecektir.

Öğrenciyi öğrenme sürecinde veli ile işbirliğine yönlendiren etkinlikler salt dördüncü ve beşinci sınıflarla da sınırlı değildir. Nitekim ilköğretimin ikinci kademesini oluşturan altı ve yedinci sınıflardaki Sosyal Bilgiler dersinde de bu bağlamdaki etkinlikler devam etmektedir. Örneğin, altıncı sınıf Sosyal Bilgiler programında “Kültür ve Miras” öğrenme alanındaki “İpek Yolunda Türkler” ünitesinde “örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir” kazanımını edinirken, çocuğun aile büyükleriyle temasa geçmesi etkinlik örneklerinde önerilmiştir. Bu ünitenin doğrudan verilecek değeri “kültürel mirasa duyarlılık”tır. Kültür, nesilden nesile aktarılan bir unsurdur; çocuk, geleneksel değerleri öncelikle aile içinde görür ve öğrenir. Dolayısıyla genel olarak kültür ve miras öğrenme alanında çocuğun, anne babası ve diğer aile büyükleriyle “sözlü tarih çalışması” ya da “röportaj” yapması programda sıkça yer bulan bir etkinliktir. Toplumun ve dolayısıyla onun bir parçası olarak ailenin biriktirdikleri, yapılandırmacı öğrenme anlayışında bilgi değeri taşımaktadır; çünkü çocuk bilgiyi algısal kurulumu ve sosyal çevresiyle etkileşimi sonucu yapılandırır (Senemoğlu, 2003; Şahin, 2001; Fosnot ve Perry, 2007; Yurdakul, 2007). Böylelikle “kültür ve miras” öğrenme alanında öğrenciler; ailesinden, okulundan, yaşadığı çevredeki insanlardan etkilendiğini fark eder. Öğrenciler kendisini ve ailesini oluşturan kültürel öğeleri keşfeder” (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). Nitekim bir Sosyal Bilgiler ders kitabında (Kolukısa, Tokcan ve Akbaba, 2006) yukarıda sözü edilen kazanımla ilgili olarak, çocuğun evli bir aile büyüğüyle sözlü tarih çalışması yapmasını gerektiren; kısaca bilgi için aileyi referans gösteren bir etkinlik söz konusudur. Sorulan sorular muhatabını zorlayacak tek cevap gerektirecek mutlak bilgiye ulaşma amaçlı değildir. Tamamen o kişinin yaşamıyla ilgilidir; söz gelimi “nişan ve düğününde neler yaşadığı”, “çeyizinde ne gibi eşyalar bulunduğunu” ile ilgili kişisel sorulardır. Dolayısıyla veli ve diğer aile bireyleri kendi geçmişine ait bilgiler bağlamında Sosyal Bilgiler programına dahil edilmiştir.

Eğitim bilimlerinde veli görüşlerine başvurularak yapılan pek çok çalışma mevcuttur. Çocuğun ilk sosyal çevresi ve ilk öğrenmelerini yaşadığı ortam olarak ailesi, bilimsel araştırmalarda önemli bir veri kaynağıdır. Bu konudaki bilimsel makale, yüksek lisans ve doktora tezleri incelendiğinde veli görüşlerini içeren çalışmalar şu şekilde sınıflandırılabilir:

- Öğretim programları hakkında veli görüşleri,
- Öğrencinin fiziksel, sosyal, psikolojik gelişimi hakkında veli görüşleri,
- Öğrenci davranışları ve rehberlik etkinlikleri çerçevesinde veli görüşleri,
- Okul-öğrenci-veli ilişkisi bağlamında veli görüşleri,
- Veli görüşlerine yer verilen diğer bazı araştırmalar.

Bu çalışmalar içerisinde bazıları yenilenen ilköğretim programları kapsamında veli görüşlerini ölçmektedir. Velilerin fikirlerine (de) başvurularak yapılan bu bilimsel araştırmalar içerisinde yeni programdaki Sosyal Bilgiler ders ile ilgili olarak tek çalışma mevcuttur. Kulantaş (2007) 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan, öğrenci ders ve çalışma kitapları ile öğretmen kılavuz kitaplarının öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi konulu doktora tezi kapsamında öğretmen ve öğrencilerin yanı sıra 628 veli ile görüşmüştür. Kulantaş (2007), Sosyal Bilgiler Programı'nın tek bir boyutunu, ders kitaplarını konu edinmiş, ancak bu boyutla ilgili hem öğrenci, hem veli hem de öğretmen görüşlerini toplamış ve değerlendirmiştir. Bu araştırmada ise sadece veli görüşlerine başvurulmuş ve Sosyal Bilgiler programı tüm boyutlarıyla ele alınmıştır. Velilere programın genel yapısı, hedeflenen bireyin özellikleri, ders içeriği, süreç ve yöntemler, ders araç gereçleri ve değerlendirme anlayışı konusundaki fikirleri sorulmuştur.

Bu araştırmada, 2004 Sosyal Bilgiler programı hakkında 5. Sınıf öğrenci velileri ne düşünüyor sorusuna bir yanıt bulunması amaç edinilmiştir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. 2004 yılı Sosyal Bilgiler programı hakkında velilerin farkındalık düzeyleri nasıldır?
2. İlköğretim programının genel yapısı ile ilgili veli görüşleri nelerdir?
3. Veliler Sosyal Bilgiler programı ile nasıl bir nesil yetişeceğini düşünmektedir?
4. Yeni ilköğretim programı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin öğrencinin okul ve okul dışı yaşantılarına etkileri hakkında veli görüşleri nasıldır?
5. Sosyal Bilgiler programının içeriğine dair veli görüşleri nasıldır?
6. Sosyal Bilgiler programının süreç ve değerlendirme boyutuna ilişkin veli görüşleri nasıldır?
7. Sosyal Bilgiler dersinin araçlarına ilişkin veli görüşleri nasıldır?
8. Velilerin Sosyal Bilgiler öğretim programı ve genel olarak eğitim sistemi hakkında önerileri var mıdır? Bu öneriler nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma tarama modelindedir. "Tarama, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır" (Karasar, 2002). Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır, yapılmak istenen onu manipüle etmek değil, gözleyip belirlemektir. Burada da velilerin konuya ilişkin var olan görüşleri toplanmıştır.

Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul ili Sarıyer ilçesindeki 5. sınıf öğrenci velileri oluşturmaktadır. Sarıyer'in seçilme nedeni araştırmacının görev yaptığı ilçe olmasıdır. Bu seçimin gerekli izinlerin alınması, okulların belirlenmesi ve okullardaki öğretmen, öğrenci ve velilere ulaşma konularında kolaylık sağlayacağı düşünülmüştür. Araştırmanın örneklemini kolay ulaşılabilirlik nedeniyle seçilen Sarıyer ilçesi'nde bulunan 4 resmi ve 2 özel okuldaki 5. sınıf öğrencilerinin velileridir. Araştırma için sadece 5. sınıf velilerinin seçilmesinin nedeni, velilerin hem 4. hem de 5. sınıftaki programı gözlemleme olanağı bularak daha derinlikli fikir sahibi olduklarının düşünülmesidir. Çalışma grubundaki okullar seçilirken, farklı sosyo-ekonomik yapıları temsil etmesine çalışılmıştır. Katılımcıların %68.1'i anne, %30.4'ü baba, %1.5'i ise diğer kategorisindeki velilerdir. Yine %34'lük oranla eğitim seviyesinde ilk sırayı lise mezunları %11 oranı ile de ortaokul mezunları almaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada nicel ve nitel veri toplama yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Örneklem grubundaki velilerin konuyla ilgili görüşlerini toplamak için araştırmacı tarafından bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Bu araç hem olgusal hem yargısal bilgileri almaya yönelik kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan bir anket formudur. Anket hazırlanırken her sosyo-kültürel seviyeden veli tarafından anlaşılabilirliği için yalın ve kısa cümleler kullanılmıştır. Aynı şekilde seçenekler de veli grubu dikkate alınarak, karmaşık görünmemesi için 4'lü Likert tipi ölçek eşliğinde sunulmuştur. Bu dört seçenek; "Katılıyorum", "Katılmıyorum", "Kararsızım", "Fikrim yok" şeklinde sıralanmıştır. Hazırlanan bu anket Marmara Üniversitesi'nde görevli eğitimbilim uzmanlarının görüşlerine sunulmuş ve ölçmeyi amaçladığı şeyi ölçme noktasında yeterli bulunmuştur. Uzmanı olmadıkları bir alanda fikir belirtirken velilerin, "Kısmen katılıyorum" ya da "Kısmen katılmıyorum" gibi ince anlam farklılıklarını gözetmesinin zor olacağı bu uzmanların da ortak görüşü olmuştur. Araştırma evreni dışında kalan bir ilköğretim okulunda öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinin velilerine ön uygulama yapılmış ve ankette anlaşılmayan ya da katılımcılara anlamsız gelen bir madde olmadığı saptanmıştır. Bunun ardından anket, örnekleme yer alan 4 devlet ve 2 özel okulun 5. sınıf öğrencilerinin velilerine uygulanmıştır. Anketin kapalı uçlu sorularını 273 veli yanıtlamıştır.

Araştırmanın nitel boyutunu anket formundaki üç açık uçlu soruya verilen yanıtlar ve görüşme yapılan velilerin ifadeleri oluşturmuştur. Kategorik sorular katılımcıyı seçmeye zorlarken, açık uçlu sorularda velilerin kendi cümleleriyle kendilerini ifade etmesine ve sorularda bulunmayıp eklemek istedikleri olası noktalara değinebilmelerine olanak tanınması düşünülmüştür. Nitekim 273 katılımcı veli içinden 185'i bu açık uçlu sorulardan en az birini yanıtlama ihtiyacı hissetmiştir. Yine 12 veli ile de görüşme yapılarak daha ayrıntılı veri elde edilmiştir. Veli görüşlerinin alınması amacıyla gerçekleştirilen görüşmelerde *yarı yapılandırılmış görüşme* tercih edilmiştir. Bu sayede hem ayrıntılı bir çalışma planıyla görüşmeye hazır gidilmesi, hem de konuşmanın doğasına uygun bir esneklik ve doğaçlama ortamı oluşturulmaya çalışılması hedeflenmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

273 anket formundan elde edilen nicel veriler SPSS İstatistik Programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın örneklemine ait yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyo ekonomik düzey gibi olgusal veriler frekans ve yüzde tabloları halinde betimlenmiştir. Bundan başka veli görüşlerini ölçmeye dönük 4'lü Likert tipi soruların frekans ve yüzde değerleri de verilmiş, bu değerler hem tablo hem de grafik yoluyla betimlenmiştir. Ek olarak velilerin, yaş, cinsiyet, aylık gelir gibi özellikleriyle görüş ölçme iddiasındaki sorulara verdikleri cevaplar arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla ki-kare (Chi-Square) testi yapılmış ve çapraz tablolar elde edilmiş, anlamlı bulunan sonuçlar araştırmanın veri analizine dahil edilmiştir. Ki-kare Testi'nin bazı gereklilikleri vardır. Her kategoride (n) en az 5 olmalıdır (Arıcı, 1983; Büyüköztürk, 2003). Bu nedenle bağımlılıkların yeterli sayıda desteklenebilmesi için bazı kategoriler birleştirilmiştir. Araştırmaya katılan velilerin eğitim durumu, gelir durumu, cinsiyet gibi değişkenlerine göre yeni program hakkında sorulara verdikleri yanıtlar arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla tüm maddelere ki-kare testi uygulanmış; anlamlı bulunan sonuçlar çapraz tablolar halinde gösterilmiştir.

Açık uçlu anket sorularına verilen yanıtlar ve velilerle yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda toplanan nitel verilerin nasıl analiz edildiğinin açıklanmasından önce, konuyla ilgili yaygın görüşleri hatırlamak gerekir. Strauss, Coffey ve Atkinson (aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2005), nitel veri analizini her araştırma için geçerli olabilecek standart bir süreç haline getirmenin mümkün olamayacağını söyler. Wolcott (aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2005) ise nitel veri analizi için üç yol önerir. Betimsel analiz için, birinci yol toplanan verilerin özgün formuna sadık kalarak alt alta sıralanması, bir başka deyişle katılımcıların söylediklerinden doğrudan alıntı yapılmasına dayanır. İkinci yol, sayılara ek olarak bazı nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacıyla sistem analizi yapmaktır. Üçüncü yaklaşımda ise ilk iki basamağı da içine alacak şekilde araştırmacının kendi yorumlarını dahil etmesiyle son bulur. Bu araştırmada bu yöntemle birlikte (Miles ve Huberman'dan aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2005)'in açıkladığı betimsel analiz yaklaşımı da kullanılmıştır. Bu yaklaşımın üç basamağına göre veri işlenir, görsel hale getirilir ve sonuçlar çıkarılır.

Bu araştırmada 273 veli içinden 185 kişi, araştırmanın veri toplama aracı olarak geliştirilen anketin açık uçlu sorularından en az bir tanesine görüş ve yorumlarını yazmışlardır. Açık uçlu sorulara verilen tüm yanıtlar önce Word bilgisayar programıyla yazılmıştır. Veriler, sorular dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Bu çerçevede velilerin verdikleri cevaplara göre oluşturulan kategoriler çerçevesinde analiz elde edilmiştir. Tüm bu veri işlenmiş ve kodlanmıştır; işlem araştırma problemine göre önemli görülen kavramlar ve temalar dahilinde verinin sınıflandırılmasını ve özetlenmesini içerir. Bu aşamada ikinci bir araştırmacı bu kategorileri gözden geçirmiş ve ham veri ile uygunluğunu denetlemiştir. İki araştırmacının kodlamaları arasındaki tutarlılık (uzlaşma sayısı/uzlaşma+uzlaşmama sayısı; Tavşancıl ve Aslan, 2001) 0.92 olarak bulunmuştur. Daha sade hale gelen veri seti ikinci aşamada grafiklerle görsel hale getirilmiştir. Bunlara ek olarak veli görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir; çünkü "bu araştırmanın iç güvenilirliğini büyük ölçüde artırır" (Huck ve Cornier'dan aktaran Kabapınar, 2003). Araştırmada yapılan yüz yüze

görüşmelerden elde edilen veriler ise önce tümüyle yazıya geçirilmiş daha sonra ise sorulan sorular ve alt problemlere göre düzenlenmiş ve özetlenmiştir; bir anlamda betimlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2005) betimlemenin “ne” sorusunun yanıtı olduğunu söyler. Veli görüşlerinin betimlenmesi de velilerin ne söylediklerini içermektedir. Elde edilen tüm bu nicel ve nitel veriler, araştırma sorularına yanıt oluşturacak şekilde harmanlanmış ve aşağıda sunulmuştur.

BULGULAR

2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı Hakkında Veli Farkındalık Düzeyi

Araştırma süresince elde edilen veriler velilerin yeni ilköğretim programı ve Sosyal Bilgiler dersi hakkında büyük ölçüde bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Farklı eğitim ve sosyo-kültürel düzeyde velilerin yeni program hakkında değerlendirme yaparken, yeni programla birlikte kullanılmaya başlanan terimleri kullandığı, programın ana felsefesine ilişkin farkındalık geliştirebildiği, programın ne zaman değiştiğinden haberdar olduğu, ders kitabı boyutundaki değişimin gözlemlendiği ve sürece dayalı olarak yürütülen araştırma becerisine dönük etkinliklerin arttığını bildiği görülmüştür. Bununla birlikte velilerin “eklemek istediğiniz görüşleri yazınız” açık uçlu anket sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde yeni program hakkında yeterince bilgilendirilmemekle ilgili bir eleştiri söz konusudur. Ayrıca veliler ankette kendilerine program hakkında bilgi sahibi olup olmadıklarını ölçmek amacıyla sorulan 12 soruya ortalama %75 evet cevabı vermişlerdir. Veliler yeni programın en çok (%83,5) ezberleme yerine düşünme becerileri geliştirme hedefinden haberdar olduklarını belirtmişlerdir.

2004 Yılı İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın Yapısı Hakkındaki Genel Görüşler

İlköğretim Sosyal Bilgiler programının genel yapısı göz önüne alındığında veliler değişimin yaşanmasından %56 oranında memnundur. 273 katılımcının %32'si programın başka ülkelerin programlarından taklit edildiğini düşünmektedir. Bununla birlikte velilerin %64'ü program geliştirenlerin iyi niyetine inandıklarını ifade etmişlerdir. Mülakata katılan velilerin tamamı da eğitimci ve siyasetçilerin program geliştirirken yeterince araştırma yaptıklarını ve ülkelerinin geleceği için en faydalı olan programı geliştirmek için çalıştıklarını düşünmektedir. Velilerin %16'sı programın uygulamadan kaldırılacak kadar verimsiz olduğu görüşündedir. Öğretmen eğitimiyle ve fiziksel alt yapı ile ilgili engellerin aşılmadan birdenbire program değiştirildiği görüşünü savunan veliler de vardır. Ezber bilgi yerine çevreyle etkileşimi artıran ve öğrenciyi araştırmaya yönlendiren yeni programı destekleyen pek çok veli bulunmaktadır. Programın en çok eleştiri alan boyutu öğrencinin bilgisayarla fazla muhatap olmasına neden olduğuyla ilgilidir.

2004 Yılı İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı ile Yetiyecek Neslin Nitelikleri Hakkında Görüşler

“Öğrenci velileri 2004 yılı İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı ile birey ve toplum bazında nasıl bir nesil yetiyeceğini düşünmektedir” alt problemi çerçevesinde değerlendirilen veriler dikkate alındığında şunlar söylenebilir: Ankette yer alan gelecek neslin özelliklerinin neler olabileceği ile ilgili açık uçlu soruya verilen 147 yanıtta edilen nitel veriler analiz edilmiştir. Bu soruya cevap veren velilerin %69'u olumlu, %16'sı olumsuz, %9'u kararsız görüşler ortaya koymuşlardır. Velilerin çoğu gelecek neslin araştırmacı, meraklı, ezberden uzak, girişimci, başarılı, kendine güvenen, birlikte iş yapabilen kişilerden oluşacağını düşünmektedir. Olumsuz görüş bildiren velilerden bazıları milli değerlerinden uzak, bilgisayar bağımlısı, hazırcı, boş ve kitaplardan uzaklaşmış bir nesil yetismekte olduğunu düşünmektedir. Eğitim seviyesi lise ve daha üstü olan bazı veliler ise gelecek neslin özellikleriyle ilgili kesinlik içeren tanımlamalar yapmaktan ziyade; bu özelliklerin eğitim öğretimdeki diğer bileşenlere bağlı olacağıyla ilgili değerlendirmelerde bulunmaktadır. Programın henüz çok yeni olduğu, fiziksel ve düşünsel altyapı eksiklerinin uygulamanın kalitesini etkileyip etkilemeyeceği gibi belirsiz durumlar kararsız görüş bildiren velilerin düşüncelerini temellendirmektedir.

2004 Yılı İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın Öğrencilerin Okul ve Okul Dışı Yaşantılarına Etkisi Hakkında Görüşler

Araştırmanın nitel ve nicel verileri incelendiğinde velilerin Sosyal Bilgiler dersi etkisiyle çocuklarında gözlemedikleri davranış değişikliklerine ait bulgu şöyledir: Veliler çocuklarının Sosyal Bilgiler dersi sayesinde daha araştırmacı, daha katılımcı/sosyal, çevresine karşı daha duyarlı, meraklı ve arkadaşları ile daha yakın, iletişim becerileri ve özgüveni gelişmiş olduklarını söylemişlerdir. Bundan başka veliler öğrencilerinde daha paylaşımcı, çevreci, öğrenmeye açık, kendini iyi ifade eden, bilgisayar kullanabilen, ekip çalışmasını bilen, gözlemcilik yeteneği gelişmiş gibi olumlu gördükleri davranış değişiklikleri gözlemediklerini ifade etmişlerdir. Bilgi alışverişi bağlamında ya da işbirliğiyle çalışarak öğrencilerin birlikte daha çok ve daha uyumlu hareket ettikleri veliler tarafından sıkça dile getirilmiştir. Bu sonuç, yapılandırmacı programın sosyal etkileşim boyutu hakkında önemli bir ipucu olarak değerlendirilebilir. Velilerin, ilgili açık uçlu anket sorusuna yanıt verirken, çocuklarında gözlemedikleri davranış değişiklikleri hakkında kullandıkları kelimelerden çoğu, 2004 Sosyal Bilgiler programının becerileri arasında yer almaktadır. Bunlar, “araştırma, sosyal katılım, iletişim, bilgi teknolojilerini kullanma, gözlem, girişimcilik becerileri”dir. Programda yer alan becerilerin, veliler tarafından öğrencilerde geliştiğinin gözlenmesi, programın çalışma grubu içerisinde büyük ölçüde başarılı bir şekilde uygulandığını gösterebilir.

“2004 Sosyal Bilgiler programı doğrultusunda çocuğunuzun okul ve okul dışı yaşantısında ne gibi değişiklikler olduğunu düşünüyorsunuz?” açık uçlu anket sorusuna cevap yazan 142 veli içinde 18'inin olumsuz ifadeler kullandığı görülmüştür. Bu velilerin bir kısmı Sosyal Bilgiler dersinin çocuğun hayatını hiç etkilemediğini düşünmektedir; bu program geliştirme açısından olumsuz bir değerlendirme olarak ele alınmıştır. Bundan başka

proje ve performans ödevleri nedeniyle çocukların kendilerine ayıracak zamanı kalmadığı, ödevleri bilgisayardan hazırladıklarında ise okumadan, niteliksiz ve öğrenmeye hiçbir katkısı olmayan raporlar hazırladıkları, ödev yapma bahanesiyle internet kafede ya da evde bilgisayar başında fazla vakit geçirdikleri ortaya çıkan olumsuz sonuçlar arasındadır. Bazı velilerin de yukarıda bahsedilen hem olumlu hem olumsuz etkilerden birlikte bahsederek, kararsız görüş ortaya koydukları görülmüştür.

2004 Yılı İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın İçeriğine Dair Veli Görüşleri

Yeni programın bilgi anlayışı veliler tarafından büyük oranda (%85) desteklenmektedir. Veliler, bilgiye ulaşma yöntemlerinin öğrenilmesini faydalı ve yerinde bulmaktadır. Bunun yanı sıra bazı temel bilgilerin davranışçı programdaki gibi aktarılması düşüncesinde olan veliler de mevcuttur. Bu hem görüşme yapılan velilerin ortak görüşüdür; hem de ankette yöneltilen bir soru bağlamında “ezber bilgiyi kaldırma gereğiyle ders içeriklerinin bilgiden fazla arındırıldığını” düşünen % 37 oranında veli bulunmaktadır. Anketin açık uçlu sorularına verilen yanıtlarda da her iki programdaki bilgi anlayışının gerektirdiği yöntemlerin birlikte kullanılabilmesi görüşü ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede 6 veli bu görüşlerini öneri niteliğinde dile getirmişlerdir.

Katılımcı veliler, büyük oranda Sosyal Bilgiler dersi içeriğindeki tarih konularını yeterli gördüklerini, tarih öğretimindeki değişimi olumlu bulduklarını ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler programının tarih bilimine yaklaşım konusunda getirdiği olgusal bilgi ezberlemekten çok programda tarihsel empati olarak tanımlanan düşünme süreci ve kültürleri anlama yaklaşımı velilerden %71 oranında destek almıştır. “Savaş isim ve tarihlerini ezberlemek yerine kültür tarihini öğrenmek daha faydalıdır” şeklindeki kapalı uçlu anket sorusuna verilen yanıtın yakınlık (dolayısıyla cinsiyet) değişkeniyle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Chi-Square testi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2=8,02$; $p<.05$). Buna göre bu soruya verilen yanıt cinsiyetle ilişkilidir. Anneler daha yüksek oranda bu görüşe katılmaktadır. Geçmişteki savaşları ayrıntılı öğrenmenin faydasına babalar daha çok inanmaktadır.

Desteklenen bu düşünme becerileri arasında önce çıkanlar, programda da yer bulan tarihsel empati ve değişim ve sürekliliği algılamadır. Veliler, tarih öğretiminin geçmişteki insanları ve toplumların yaşadığı değişimi anlamının bir yolu olarak görmektedir. Bu beceriler geliştirilirken, çocuğun milli bilincinin oluşması için bazı temel olgusal bilgilerin aktarılması görüşünde olan veliler de vardır. Görüşme ifadelerinden ve açık uçlu sorulara yazılan açıklamalardan anlaşıldığı üzere, özellikle eğitim seviyesi yüksek veliler arasında, masal, hikaye ve tarihsel roman ve çizgi filmlerin öğretim materyali olarak kullanılabilmesi görüşleri hakimdir.

Veliler, tarih öğretiminden ezberleme yerine geçmiş anlama ve empati kurma gibi tarihsel düşünme becerilerinin kazandırılmasını desteklemekle birlikte, programda Atatürkçülük'e verilen yer ve önemin artırılması beklentisi içindedirler. “Yeni programda Atatürkçülük ve cumhuriyet değerlerine verilen önemi yeterli buluyorum” şeklindeki kapalı uçlu anket sorusuna verilen yanıtın hane geliri değişkeniyle ilişkili olup olmadığını

belirlemek amacıyla yapılan Chi-Square testi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2=9,81$; $p<.05$). Bu soruya verilen yanıt hane geliri ile ilişkilidir. Gelir seviyesi yüksek veliler Atatürk ve cumhuriyet değerlerini daha çok önemsemekte ve okulda daha çok önemsenmesi gerektiğini düşünmektedirler. Araştırmaya katılan velilerin yaklaşık %20'si, Atatürkçülük ve Cumhuriyet Tarihi ile ilgili konuların Sosyal Bilgiler dersinde azalarak, ilişkilendirmeler yoluyla ünitelere dağıtılmasını Atatürkçülük'e verilen önemin azalması olarak değerlendirmektedir. Atatürkçülük'ün bir değer olarak benimsenmesi, fazla ayrıntılı olmamakla birlikte, yakın tarihin aktarım yöntemiyle sunularak, Atatürk ve arkadaşlarının yaptıklarının Türk milleti için önemine değinilmesi gerektiği görüşü veliler tarafından ortaya konmuştur.

Velilerin yeni ilköğretim Sosyal Bilgiler programında, coğrafya disiplini ile bağlantılı olarak yer alan içerik ve amaçları desteklediği ve bu amaçlar doğrultusunda çocuklarında çevresel duyarlılık geliştirmek ve yurt ve dünya sorunlarına ilgili olmak gibi davranışlar gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Bu da programın coğrafya disiplinine yaklaşımının veliler tarafından hem desteklendiğini, hem de sonuçlarının gözlemlenebildiğini gösterir. Ülke özellikleriyle ilgili bazı temel bilgilerin çocuklara aktarım yöntemiyle öğretilmesi gerektiği de bazı veliler tarafından ifade edilmiştir.

Velilerin büyük çoğunluğu (%71) eğitim programlarının milli değerlerden hareketle düzenlenmesi gerektiğini savunmuşlardır. Buna karşın eğitim programındaki küresel unsurların milli kimliği zedeleyeceği gibi bir endişe taşıma oranı çok daha düşüktür (%17). Bu düşüncenin eğitim seviyesiyle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Chi-Square testi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2=11,67$; $p<.05$). Eğitim seviyesi daha yüksek olan veliler milli kimlik yitimi kaygısını daha az taşımaktadır. Küresel kimliğe karşı milli kimliği savunular, milli ve ahlaki değerlerin hem okulda hem ailedeki yaşantılarla kazandırılacağına inanmaktadır. Velilerin bu konuda okuldan yüksek bir beklenti içinde oldukları görülmüştür. Mülakatlarda, eğitim seviyesi ilköğretim düzeyinde olan bazı velilerin aktarım ve tekrar yöntemi ve din kültürü dersi aracılığıyla milli değerlerin kazandırılması gerektiği düşüncesinde olduğu da anlaşılmıştır. Bazı velilerin görüşlerine göre, kendi kültüründen uzak, geçmişine, geleneklerine, büyüklerine saygısız, bilgisayar ve diğer iletişim makineleriyle fazla içli dışlı, dolayısıyla insani ilişkilerden uzak bir nesil yetişmektedir. Ahlaki çöküntü ve şiddete eğilimin artmasından endişelenen ve bu konuda yetkililerin önlem almasını isteyen velilerin tespitinde eğitimcileri ilgilendiren sonuç şu olabilir: Sosyal Bilgiler dersi, içeriği bazında bu sorunsalın çözümünde ne derece etkili olabilir ve bu etkiyi nasıl geliştirebilir?

2004 Yılı İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Süreç ve Değerlendirme Boyutuna İlişkin Görüşler

Araştırmaya katılan velilerin %14'ü öğrenci merkezli eğitimin disiplinsizlik anlamına geldiğini düşünmektedir. "Öğrenci merkezli eğitim bence disiplinsiz eğitimidir" sorusuna verilen yanıtın eğitim durumu değişkeniyle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Chi-Square testi sonucunda değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2=14.60$; $p<.05$). Bu düşünceye katılıp katılmamak eğitim durumuyla

ilişkilidir. Eğitim seviyesi yüksek velilerde öğrenci merkezli eğitimin disiplinsizlik olarak değerlendirilmesi oranı daha düşüktür. Eğitim seviyesi yüksek veliler öğrenci merkezli eğitimi daha çok desteklemektedir. Velilerin büyük bir bölümü öğrenci merkezli eğitimin çocuğun kendini ifade etme, topluluk önünde konuşma, özgüven gibi niteliklerini geliştirdiğini düşünmektedir. Ancak öğrenci etkinliklerine dayalı programın uygulanması önünde öğretmen eğitimi ve sınıfların kalabalık oluşu gibi altyapı güçlükleri olduğu ifade edilmektedir. Öğretmenlerin araştırma becerisi kazanmaları yönünde öğrencilere daha çok yardımcı olması ve rehberlik etmesi, araştırma süreçlerini ve izlenmesi gereken yöntemleri öğretmesi beklenmektedir. Sınıf mevcutlarının azaltılması ve öğretmen eğitimi ile öğrenci merkezli eğitime olanak sağlanması bu konudaki veli beklentileri olarak ortaya çıkmıştır.

Veliler yapılandırmacı program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersi araştırma ve ürün ortaya koyma süreci ile ilgili olarak şöyle düşünmektedirler. Çocukların araştırma ve ürün ortaya koyma becerilerinin gelişmesi önemlidir; ezber velilerin büyük çoğunluğunun onaylamadığı bir öğretim yöntemidir. Bilgiye ulaşmak için harekete geçmek öğrencinin kişilik gelişimini olumlu etkilemektedir. Ancak araştırma sürecine dair bazı güçlükler bulunmaktadır. Bunlar;

- Öğrencilerin araştırma yöntemlerini bilmemesi,
- Araştırma ve ürün ortaya koyma ödevlerinin veli yardımı olmaksızın yapılamayacak güçlükte olması,
- Araştırma ve ürün ortaya koyma sürecinin masraflı olması,
- Araştırma sürecinde bilgisayarın verimsiz kullanım biçimlerinin olumsuz etkileri olarak ortaya konmuştur. Araştırmaya katılan velilerin %31'i çocuklarının araştırma yapmayı bilmediğini ifade etmişlerdir. Bu noktada öğretmenlerin öğrencilere araştırma becerileri kazandırabilecek hizmet içi eğitimi alıp almadıkları ve aldılarsa kalitesi önemli bir sorun olarak değerlendirilmektedir.

Bundan başka öğrenci, öğretmen tarafından doğru yönlendiriliyor bile olsa veli yardımı ve kontrolü çok önemlidir. Bazı ödevler öğrencinin tek başına yapamayacağı güçlüktedir; velilerin %26'sı böyle düşünmektedir. Bazı ödevler ise öğrenciler tarafından bilgisayar yazıcısından basılıp hiç okunmadan teslim edilebilmektedir; işte bu noktada veli kontrol ve yardımının önemi ortaya çıkmaktadır. Velilerin %54'ü yeni programla birlikte masrafların arttığını düşünmektedir. Çocukların araştırma sürecinde bilgiye ulaşmak için en sık kullandığı yöntemin bilgisayar kullanmak olduğu ve bu kullanımın da bazı olumsuz etkileri olduğu veliler tarafından dile getirilmiştir. İnternetteki ödev sitelerinden elde edilen ya da arama motoruna yazılan kelimeler sonucu ortaya çıkan ilgili ilgisiz bilginin okunmadan bilgisayar yazıcısından çıkarılarak öğretmene teslim edilmesi bu verimsiz kullanıma örnektir. Ayrıca velilerin %15'i evlerinde internet olmadığı için çocuğun internet kafe ortamına girdiğini belirtmiştir; oysa velilerin %86'sı internet kafe ortamını onaylamamaktadır. Bundan başka velilerin %44'ü çocuğun araştırma yapmak bahanesiyle bilgisayar başında, oyun oynama, arkadaşlarıyla sohbet etme gibi etkinliklerle çok vakit harcadığını düşünmektedir.

Bundan başka veliler, yapılandırmacı programla birlikte çocuğun eğitiminde veli rolünün büyük oranda arttığını düşünmektedir. Görüşmelerde ve açık uçlu sorulara

verdikleri yanıtlarda pek çok veli, çocuğuna verilen performans ve proje ödevlerinin veli yardımı olmaksızın yapılamayacak güçlükte olduğunu savunmuştur. Bu nedenle veli yardımı artmıştır. Velilerin %60'ı çocuklarının ders için daha sık yardım istediğini, %38'i çocuğun yapması gerekenleri bazen kendisinin yaptığını, %56'sı ise yeni programla birlikte çocuğun ödevlerine yardım etmekte zorlandığını ifade etmiştir.

Öğretmeninki gibi bir rehberlik ve yönlendirme desteğinin yanı sıra veli çocuğunun ödevlerini nitelikli yapıp yapmadığını kontrol eder. Bilgisayar yazıcısından çıkarılıp okumadan teslim edilen ödevlerin önüne veli kontrol ve yardımıyla geçilebilir, veliler böyle düşünmektedir. Çocuğu internet dışında diğer kaynaklara yönlendirmek de velinin sorumlulukları arasındadır. Ancak lisans ve yüksek lisans eğitim seviyesindeki veliler de dahil olmak üzere katılımcılar, yeni program hakkında kendilerine verilen sorumluluğu anlamaları ve programı tanımaları için yeterince bilgilendirilmediklerini ve bu konuda güçlükler yaşadıklarını söylemişlerdir. Geliştirilen görüşler arasında *veli kitapçığı hazırlanması*, sene başında *proje ve performans ödevlerinin öğretmen, veli, öğrenci tarafından bilinecek şekilde planlanması* gibi öneriler bulunmaktadır. Eğitimleri değişik seviyelerde olan velilerin yeterliliği tartışılabilen yardımının yerine, araştırma ödevlerinin okulda, öğretmen rehberliğinde yapılması da önerilen görüşler arasındadır. Her velinin eğitim seviyesi aynı değildir; çocuklara verdikleri destek ve yardım da aynı olmayacaktır. Program velilere "araştırma üzerine kurulu bir sistem" olarak yansımıştır. Bu araştırmaların niteliği tartışılır da olsa velilerin merak ettiği konu şudur: Öğretim, ağırlıklı olarak araştırma ve bilgiye ulaşmaya dayanıyorsa ve çocuk bu araştırmaları evde anne babasıyla birlikte yapacaksa, bu eğitim öğretim sorumluluğunun okuldan çok aileye verilmesi anlamını taşır ki bu da "okul ne işe yarıyor" sorusunu gündeme getirir. Bazı veliler bu durumda eğitimde başarının da velilerin duyarlılığına teslim edileceğini ifade etmişlerdir.

Veliler, yapılandırmacı programda değerlendirmenin, grup çalışmaları, araştırma raporu hazırlama ve sınıf etkinliklerine katılma gibi yöntemlerle sürece yayılmasının özellikle çocukların kişilik gelişimini olumlu etkilediğini düşünmektedir. Bu sürecin çocukların daha sosyal ve iletişime daha açık olmasını, birbirleriyle daha çok etkileşim içinde bulunmalarını sağladığı düşünülmektedir. Ancak tartışılması istenen araştırma sürecinin işleyişindeki kalite sorunudur; araştırmalar hakkıyla ve düzgün biçimde yapılabilmesi için öğretmen ve veli rehberliği çok önemlidir. Bundan başka velilerin ev ödevlerine sıcak baktıkları, çocuğun sorumluluk bilincinin gelişmesi ve tekrar ederek konuyu daha iyi öğrenmesini sağladığını düşündükleri görülmüştür. Değerlendirmenin, süreçle tutarlı olması en büyük veli beklentisidir; çok iyi projeler üretebilen bir çocuğun bazı bilgileri ezbere bilmediği için genel sınavlarda başarısız olabileceği düşünülmektedir. Velilerin bu tür düşüncelerinde haklı olup olmadıklarını anlamaları için yeni ilköğretim programı hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaçları olduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

2004 Yılı İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Araçlarına İlişkin Görüşler

Veli görüşlerine göre bazı devlet okullarında Sosyal Bilgiler dersi için gerekli araç gereç sıkıntısı vardır. Yapılandırmacı programla birlikte tek doğruyu ifade eden tek kaynak ders kitabı anlayışı terk edilmiş; öğrenciler farklı kaynaklardan bilgi toplamaya

yönlendirilmiştir. Ancak bu farklı kaynak anlayışının çok büyük oranda internetle sınırlı olduğu veli ifadelerinden anlaşılmıştır. Bundan başka evinde araştırma için yeterli kaynak olduğunu söyleyen velilerin oranı %61'dir; bu durumun velilerin eğitim durumuyla ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Chi-Square testinin sonuçlarına göre anlamlı bir ilişki katsayısı elde edilmiştir ($X^2=13,97$; $p<.05$). Bu soruya verilen yanıtlar eğitim durumuna bağlıdır. Kendi ifadelerine göre eğitim seviyesi ortaokul ve altı olan velilerin evinde diğer velilere göre daha az kaynak bulunmaktadır.

Velilerin çok büyük bir bölümü yeni program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersinin evde bilgisayar olmasını gerekli hale getirdiğini belirtmiştir. Velilerden bir kısmı "eve sırf çocuk araştırma yapsın diye bilgisayar ve internet alındığını", bazıları da "en kısa zamanda bilgisayar almalarının çok gerekli olduğunu" söylemiştir. Evde bilgisayarı olan çocukla olmayan çocuk ayrımı olduğu ve bunun eğitimde fırsat eşitliğini bozduğunu düşünen pek çok veli vardır. Evinde bilgisayar olmayan ailelerin çocuklarının da bazen yalnız, bazen de aile üyeleriyle internet kafe ortamına girdiği veli ifadelerince ortaya konmuştur. Veli görüşlerine göre, hazırlanan ödevlerin bilgisayar yazıcısından çıkarılıp okunmadan öğretmene teslim edilmesi bilgisayar kullanımıyla ilgili en önemli sorundur. Bunun yanında veliler, çocukların ödev yapmayı bahane ederek bilgisayarda arkadaşlarıyla sohbet etme ya da oyun oynama gibi etkinliklerle fazla vakit harcadığını düşünmektedir. Bazı veliler, okuldan ve çocuk eğitiminden internetin kesinlikle uzak tutulmasını isterken, bazıları ise gerekli denetim sağlandığında bilgisayar kullanmanın faydalı ve pratik bir bilgiye ulaşma yöntemi olduğunu söylemişlerdir. Velilerden bir kısmı güvenli internet ortamlarının yaygınlaştırılmasıyla ilgili önerilerde bulunmuştur. Araştırma ödevlerinin okulda öğretmen gözetiminde yapılması, muhtarlık ve belediyelerin güvenli internet ortamı sağlaması, ders kitaplarında ilgili faydalı sitelerin adreslerinin verilerek zaman kaybı ve zararlı sitelere girişin önlenmesi çözüm önerileri arasındadır. Bazı veliler bilgisayar kullanımının çocukları kitaplardan uzaklaştırdığını düşünmektedir. Velilerin çocuklarının bilgisayar ve internet kullanımı hakkındaki gözlemlerini paylaştıkları görüşlerinden ortaya çıkan önemli bir sonuç da şudur: Proje ve performans ödevleri programda amaçlandığı gibi, çocukların çok çeşitli sosyal bilim yöntemlerini öğrenip uyguladıkları etkinlikler olmaktan ziyade, belli bir konuda bir miktar bilgi bulup yazılı rapora dönüştürme etkinliğine indirgenmiş görünmektedir.

Velilerin ders kitabı hakkında açıkladıkları görüşler ise eksik gördükleri yönleri eleştiren niteliktedir. Sosyal Bilgiler ders kitabının yeterince bilgi içermeyen, gereksiz resimlerle donatılmış, boyama kitabına benzeyen, bilgiden çok soru ve örnek içeren ve karmaşık bir yapısı olduğu savunulmuştur. Bazı veliler tarafından ders kitabının diğer kaynaklara yönlendiren boyutu ile ilgili olarak, daha açıklayıcı bilgiler içermesi, kitapta hangi internet adreslerine ve kitaplara başvurulabileceğinin yazılması ile ilgili istekler de dile getirilmiştir.

2004 Yılı İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile İlgili Veli Önerilerine Ait Bulgular

Velilerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlardan ve görüşme yapılan velilerin ifadelerinden derlenen önerilerinden öne çıkanlar frekanslarıyla birlikte aşağıdaki gibidir. Velilerin seçtiği kelimeler kullanılarak benzer öneriler bir araya getirilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, parantez içindeki sayıların, araştırma verilerinden elde edilen tüm eleştirel sonuçların değil, doğrudan öneride bulunmak isteyen ve bulunan velilerin frekanslarını gösterdiğiidir.

1. Her iki program anlayışının bazı yönleri birleştirilmelidir. Araştırmayla birlikte mutlaka ezber de olmalıdır. Önce bilgi verilmelidir. Bilgi bazında hiçbir altyapısı olmayan çocukların araştırma yapması ve düşünme kabiliyetlerinin olması mümkün değildir (6).
2. Yakın tarihimize daha çok yer verilmelidir. Atatürk ve arkadaşlarının yaptıklarıyla birlikte, asıl olarak Atatürkçülüğün ne olduğunun daha net anlatılması gerekmektedir (5).
3. Bilgisayara daha az yer verilmelidir. Çocuklar bilgisayara bağımlı hale getirilmemeli; bilgisayar tek kaynak olarak gösterilmemelidir (5).
4. Kültürel gezilere daha çok ağırlık verilmelidir. Ödevlerin doğal ortamda, uygulayarak, birimleri ziyaret ederek, toplu gezilerle yapılması gerekir (5).
5. Devlet okullarının durumları düzeltilmeli, daha iyi şartlarda eğitim için yaklaşımın gerektirdiği araç ve gereçler temin edilmelidir (5).
6. Sosyal Bilgiler kitabındaki bilgiler soru şeklinde olmamalıdır. Önce konu anlatılıp sonra soru sorulmalıdır. Aynı hedefleri içeren daha az karmaşık, bilgilerin özet olarak verildiği bir materyal daha uygun olacaktır. Doğudan ve net bilgiler kitapta belirtilmiş olsa öğrencinin biraz da olsa okuma alışkanlığı artacaktır (4).
7. Araştırma ödevleri zorlayıcı sıkıcı olmamalı, çocukların seviyesinde olmalıdır (4).
8. Okulda ve okullar arası sosyal etkinliklere daha çok yer verilmeli; sivil toplum faaliyetleri için gereken katılımcı ruh kazandırılmalıdır (4).
9. Millî ve manevî değerlerimize, örf ve adetlerimize ağırlık verilmeli; ahlaki değer yargıları daha etkili öğretilmelidir (4).
10. Sosyal Bilgiler dersinde insan ilişkilerinin ve doğaya karşı sorumlu davranılmasının daha çok işlenmesi gerekir (4).
11. Daha etkili ve öğretici bir program araştırılıp sunulmalıdır. İleriki yıllar için daha iyisi gerekir (4).

TARTIŞMA

Velilerin yeni program hakkında bilgi sahibi olma oranları kendi ifadelerine göre ortalama %75'tir. Veli algısı bağlamında yeni Sosyal Bilgiler programının en belirgin özelliği bilgi ezberletmek yerine düşünmeyi öğretmek iddiasıdır; veliler en çok (%83.5) yeni programın ezberleme yerine düşünme becerileri geliştirme hedefinden haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Ancak bir başka çok belirleyici öge olan öğrenci merkezli eğitim kavramının bilinme düzeyi daha düşüktür (%55.7). Bu kavramın veliler tarafından bilinmemesi yeni yöntemlerin “disiplinsizlik” olarak değerlendirilmesine neden olabileceğinden, konu hakkında veli bilgilendirilmesine özel bir önem verilmesi yerinde olabilir.

Programın genel yapısıyla ilgili kararsız görüşler ortaya koyan velilerin söylediklerinin çoğu olumluya daha yakındır. Bu velilerin programın onayladıkları pek çok yönü vardır. Ancak ya sağlıklı uygulamadan emin değillerdir ya da fiziksel altyapı yetersizlikleri onları düşündürmektedir. Sonuç olarak programın değişmesinden memnun olanların oranı % 56'dır. Bu konuda yukarıda belirtildiği gibi olumluya daha yakın olmakla birlikte kararsız görüş ortaya koyanların oranı %25'tir. Tüm bu velilerin, bazılarının kısmen de olsa program hakkında olumlu görüşleri ve umutları vardır. Programın değişmesinden hiç memnun olmadığını belirten velilerin oranı ise %14'tür.

Veliler tarafından gelecek nesille ilgili ortaya konan olumsuz düşünceler “yetersiz bilgi sahibi, genel kültür bilgisi yetersiz” kişilerin yetişeceği yönündedir. Programın bilgiyi anlayışını özetleyebilecek olan “öğrenmeyi öğrenme” kavramı bazı veliler tarafından “öğrendiğini sanma” olarak yorumlanmıştır. Bilgisiz, çokbilmiş, özel dersanelere gitmeye mecbur bırakılmış, asıl öğrenmesi gerekenlerden uzaklaşıp oyunlarla oyalanan gibi tanımlamalar bu görüşleri kanıtlamaktadır. Ayrıca kültürel ve manevi gelişim açısından eğitim sisteminin ve programın yetersiz kaldığı ortaya konan görüşler arasındadır. Kendi kültüründen uzak, geçmişine, geleneklerine, büyüklerine saygısız, kitaplardan ve insan etkileşiminden uzaklaşmış, bilgisayar ve diğer iletişim makineleriyle fazla içli dışlı, dolayısıyla insani ilişkilerden uzak bir nesil yetişmesinin program tarafından da desteklediği düşünceleri ortaya konmuştur.

Bununla birlikte değer kavramıyla ilgili olarak gelecek nesille ilgili olumsuz düşüncelerin temelinde yalnızca Sosyal Bilgiler programı ya da genel olarak yapılandırmacı programın olduğu söylenemez. Zaten veliler olumlu ya da olumsuz görüşlerinde olayların bir tek nedeni ve açıklaması olamayacağını yer yer dile getirmişlerdir. Bu yüzden düşünülen olumlu özelliklere ya da olumsuz özelliklere sahip bir nesil de olsa bunu bir tek Sosyal Bilgiler programına bağlamak gibi bir eğilim görülmemektedir.

Bazı veliler yeni neslin “sevgisiz, saygısız, duygudan yoksun, amaçsız, maddiyatçı, boş, gösteriş budalası” olarak yetiştiğini düşünmektedir. Velilerin çocuklarında görmeyi istediklerini belirttikleri davranışlar olarak kitap okuma, insanlara karşı sevgi ve saygı dolu olma gibi özelliklerin pekiştirildiği bir çağda yaşanıldığını iddia etmek giderek güçleşmektedir. Edebiyat ve sanatla ilgilenme, dış görünüm değil kişilik gelişimine, bilgiye ve eğitime önem verme, çocuğun ailesinde, çevresinde, televizyonda ödüllendirildiğini gördüğü davranış biçimleri olmaktan giderek uzaklaşmaktadır. Bir insanın hayatı boyunca emek vererek alamayacağı ücretleri hiçbir eğitimi olmayan ve kavram kargaşası nedeniyle

“sanatçı” olarak adlandırılan insanların bir gecede kazanması, mafya bağlantılı kişilerin lüks yaşamlarının gazete ve televizyonlarda özendirici biçimde sunulması, en üstün değerler para ve ona ulaşmak için ne gerekiyorsa yapmak olduğu bir hayat biçiminin tek alternatif olarak sunulmasının sorumlusu sadece öğretim programları olamaz. Bu öğretim programlarını, eğitim sistemlerini ve ülke politikalarını da aşan sistematik bir sorundur. Kapitalin merkezde olduğu bir hayat biçiminin ürettiği bir değer sorunudur. İnsani değerlerden uzaklaşma, ahlaki çöküntü ve şiddete eğilimin artmasından endişelenen ve bu konuda yetkililerin önlem almasını isteyen velilerin tespitinde eğitimcileri ilgilendiren sonuç şu olabilir: Sosyal Bilgiler dersi içeriği bazında bu sorunsalın çözümünde ne derece etkili olabiliriz ve bu etkiyi nasıl geliştirebiliriz?

Araştırmaya katılan velilerin %54’ü çocuklarının Sosyal Bilgiler dersi etkisiyle daha araştırmacı bir kimliğe büründüğünü ifade etmiştir. Eğitim seviyesi üniversite ve üstü olan velilerin, çocuğun yeni program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersiyle birlikte daha araştırmacı olduğuna katılmama oranı en yüksektir. Çocuğun Sosyal Bilgiler dersiyle birlikte daha araştırmacı olduğunu en yüksek oranda düşünen veliler eğitim seviyesi ortaokul ve altı düzeyindeki velilerdir. Diğer alt problemlere dair verilerin tümü ile birlikte düşünüldüğünde, eğitim durumuna bağımlı olarak böyle bir tablonun ortaya çıkmasının nedeni şu olabilir: Araştırma becerisinin gelişmesini tüm velilerin desteklemektedir ancak uygulamada öğrencilerde araştırma becerileri yeterince gelişmediğinden hazırladıkları raporların niteliği düşüktür. Eğitim seviyesi yüksek veliler, araştırma kapsamına giren etkinlikleri daha yakından takip etmekte ve daha nitelikli değerlendirmektedir.

Velilerin görüşüne göre, yeni program doğrultusundaki Sosyal Bilgiler dersi çocuğun arkadaşlarıyla ve çevresiyle ilişkilerini olumlu yönde etkilemiş, kendine güven ve kendini daha iyi ifade etme gibi iletişim becerilerinde gelişme göstermesini sağlamıştır. Sosyal Bilgiler dersi çerçevesinde ortak araştırma ödevleri hazırlayıp sınıfta sunum yapılması süreci, çocuğun iletişim becerilerini geliştirmektedir. Çünkü öğrenci bilgiye ulaşmak için harekete geçtiğinde, kişi kaynaklarını (veli, büyükanne, büyükbaba, mahalledeki yaşlılar, muhtar gibi) kullanırken iletişim araçlarını kullanmayı, kendine güvenli bir şekilde konuşup randevu istemeyi ve bu randevu saatine sadık kalma sorumluluğu geliştirmeyi öğrenmektedir. Ayrıca arkadaşlarıyla birlikte çalıştığı için grup içinde uyumlu çalışma alışkanlığı geliştirmektedir. Bilgi alışverişi bağlamında ya da işbirliğiyle çalışarak öğrencilerin birlikte daha çok ve daha uyumlu hareket ettikleri veliler tarafından sıkça dile getirilmiştir; bu veri yapılandırıcı programın sosyal etkileşim boyutu hakkında önemli bir ipucu olarak değerlendirilebilir.

Velilerin %85’i Sosyal Bilgiler dersinde bilgiyi ezberlemek yerine bilgiyi arayıp bulmayı öğrenmenin daha faydalı olacağını düşünmektedir. Ancak velilerin % 37’si ezber bilginin kaldırılması gerekçesiyle ders içeriklerinin boşaltıldığını düşünmektedir. Bu durumda bilgiye ulaşma yöntemlerinin öğrenilmesini destekleyen % 85 oranındaki veli grubu içinde bazılarının, programın bilgiden fazla arındırıldığını düşündüğü sonucu ortaya çıkmaktadır. Velilerin de üzerinde durduğu bir konu olarak bilgi anlayışı konusunda davranışçı ve yapılandırıcı anlayışın bir sentezinin yapılması öğrencilerin bilgiye değer vermeyi öğrenmeleri açısından faydalı olabilir. Çocukların bilmeye ve okumaya önem verilmeyen toplumlardaki gibi genel kültür bilgisi zayıf bireyler olarak yetişmeleri doğru değildir. Ezberleme değil ama okuma, anlama ve kavrama etkinlikleri yoluyla çocukların bilim ve sanat konularında bilgi birikimi sahibi olmaya başlaması önemlidir. Dünyadan

haberi olmayan insanlar ne tartışabilir ne de fikir üretebilir. Köleliğin ne olduğundan habersiz, İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığını bilmeyen, önemli sanat insanlarını ve eserlerini tanımayan bir çocuk insan hakları konusunda veya sanat eserlerinin ilham kaynakları konusunda fikir üretemez.

Bu araştırmanın bütünü göz önüne alındığında, programın süreç ve değerlendirme boyutuna ilişkin olarak araştırma evreninde proje ve performans ödevlerinin programda amaçlandığı gibi, çocukların çok çeşitli sosyal bilim yöntemlerini öğrenip uyguladıkları etkinlikler olmaktan ziyade, belli bir konuda bir miktar bilgi bulup yazılı rapora dönüştürmek etkinliğine indirgenmiş olduğu anlaşılmıştır. Araştırma ödevleri, davranışçı programda dönem ödevi olarak bilinen, bir konu hakkında bir miktar bilgi bulup yazıya geçirme işlemi olarak tanımlanabilecek niteliktedir. Programda yer alan araştırma becerisinin dahilindeki sosyal bilimlerden ödünç alınan yöntemlerin pek çoğu ihmal edilmekte, yalnızca belli bir konu hakkında evrende hazır bulunan bilgilerin rapor edilmesi sürecinden söz edilmektedir. Bu yapılırken de çoğunlukla bilgisayarı kullanmak yeterli görülmektedir.

Program velilere “araştırma üzerine kurulu bir sistem” olarak yansımıştır. Bu araştırmaların niteliği tartışılır da olsa velilerin merak ettiği konu şudur: Öğretim, ağırlıklı olarak araştırma ve bilgiye ulaşmaya dayanıyorsa ve çocuk bu araştırmaları evde anne babasıyla birlikte yapacaksa bu eğitim öğretim sorumluluğunun okuldan çok aileye verilmesi anlamını taşır ki bu da çocuk okulda ne gibi öğrenme etkinlikleri yapıyor sorusunu gündeme getirir. Bazı veliler bu durumda eğitimde başarının velilerin duyarlılığına teslim edileceğini ifade etmişlerdir. Kütüphane yerine bilgisayardan ödev yapma seçeneğini bir zorunlulukmuş gibi algıladığı anlaşılan ve evinde internet bağlantısı olmayan veliler, kendilerini ödevlerin hazırlanmasında birinci derecede sorumlu görmekte, bilgiye ulaşmak için çocukla birlikte harekete geçmektedirler. Çocukla birlikte internet kafeye gitme davranışı buna örnektir. Evde bilgisayarı olup, yazıcısı olmayan veli ve öğrenciler de ödevin yazılı bir örneğini almak için internet kafe ortamına gitmektedirler.

Araştırmaya katılan velilerin %40'ı öğrencilerinin devam ettiği okulda Sosyal Bilgiler dersi için gerekli araç-gereç donanımının yeterli olduğunu, % 32'si ise yetersiz olduğunu belirtmiştir. Araç gereç sıkıntısı olduğu belirtilen tüm okullar resmi devlet okullarıdır. Araştırmaya katılan velilerin %61'i evlerinde Sosyal Bilgiler ödevleri için yeterli kaynak olduğu görüşündedir. Evde, araştırma becerisini geliştirme etkinlikleri sırasında kullanılacak olan bilgi kaynaklarının olması velinin eğitim düzeyine bağlıdır. En çok lisans ve üstü eğitim seviyesindeki velilerin evlerinde bu kaynaklar bulunmaktadır. Bu durumda evleri araştırma ortamı için yeterli alt yapıya sahip olmayan aileler, ev dışındaki bilgi kaynaklarına ulaşma seçeneklerini kullanacaklardır. Araştırma süresince incelenen görüşlere göre, bu arayış genellikle kütüphane ve kitap kaynaklarına ulaşmak yönünde değildir. İnternet ortamı çocuğun araştırma süreci için gerekli ve yeterli görülmektedir. Bu durumda pek çok veli bu konuda okulların, muhtarlıkların ve yerel yönetimlerin çocuklara güvenli internet ortamı sağlaması beklentisindedir. Bu dikkate alınması gerekli bir sonuçtur.

Ders kitabı dışındaki kaynaklar yapılandırmacı programla birlikte önem kazanmıştır ancak yeterince kullanılmakta mıdır? Ders kitabı mutlak ve tek doğruyu yansıtan bilgilerden mümkün olduğunca arındırılmış ve öğrenciler diğer kaynaklara yönlendirilmiştir. Peki öğrenciler bu yönlendirme doğrultusunda hareket etmeye istekli midir? Araştırma bulgularına göre bu soruların yanıtı büyük ölçüde “hayır”dır. Çocukların yazılı kaynaklar,

kişi kaynakları, görsel kanıt olarak kullanılabilir dergi, gazete kupürleri veya aileye ait bir eşya, geçmişe ait bir binayı bilgi toplamak için kullandığına ait veriler değil, bilgisayar ortamındaki bilgilere ulaştığı ile ilgili veriler mevcuttur.

Veliler tarafından Sosyal Bilgiler ders kitabının yeterince bilgi içermeyen, yarım yamalak bilgilerle dolu, gereksiz resimlerle donatılmış, boyama kitabına benzeyen, bilgiden çok soru ve örnek içeren ve karmaşık bir yapısı olduğu savunulmuştur. Ders kitabının diğer kaynaklara yönlendiren boyutu ile ilgili olarak, daha açıklayıcı bilgiler içermesi, kitapta hangi internet adreslerine ve kitaplara başvurulabileceğinin yazılması ile ilgili istekler de dile getirilmiştir. Kitabın değişmez ve temel sayıldığı bir eğitim sisteminin verdiği alışkanlıkla öğretmen toplantılarında bile yeni kitap için dile getirilen “boş” değerlendirmelerinden sonra velilerin bu konuda şikayetçi olmaları olağan sayılabilir. Kitabın diğer kaynaklara yönlendiren bir kılavuz gibi algılanmadığı, karmaşık, gereksiz resim ve yazılarla dolu ve bilgi içermeyen gibi tanımlamalarla nitelendirildiği görülmüştür. Kitabın diğer kaynaklara yönlendirme özelliğini fark eden veliler de durumdan şikayetçidir; ek kaynağa ulaşmanın güç ve masraflı olduğu, sınavlara hazırlanmak gerektiğinde çalışacak somut konuların olmadığı dile getirilmektedir.

Konu merkezli program anlayışında sıklıkla görülen aktarım yöntemi, daha çok bir önceki ilköğretim programının dayandığı davranışçı öğrenme anlayışında görülür. 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı’nda da belirtildiği gibi, yapılandırmacı temele dayanan yeni program daha çok öğrenci ve etkinlik merkezlidir. Bu yaklaşım farklılığı kitaplara da yansımıştır. Uzun paragraflarla belli bir konunun anlatıldığı eski kitaplardan çok farklı olarak yeni kitaplar pek çok resim, bilgi kutucukları ve sorularla doludur. Bazı velilere göre bu çeşitlilik karmaşık bir görüntü oluşturmakta bazı velilere göre ise çocuklara daha uygun bir yapı oluşturmaktadır. Kitabın öğrencileri konuya dahil etmek için pek çok soru içermesi bazı eğitimcilere göre de çocuklara bıkkınlık vermektedir.

Kitapta yeterli bilgi olmayıp sorular sorulmasını yadırgayan bazı veliler, kitabın okuma alışkanlığını teşvik edici bir nitelik taşıması gerektiğini düşünmektedir. Bilgiyi yapılandırması beklenen çocuğun kendi algı dünyasına göre cevaplaması için düzenlenen bu sorular, mutlak bilgiyi metnin içinde arayıp bulmaya alışmış olan geleneksel zihniyet tarafından yadırganmaktadır. Bu da bilgi felsefeleri konusunda öğretmenlerin dahi bilgilendirilme eksikleri olduğu düşünülürse, veliler tarafından dile getirilmesi doğal karşılanacak bir görüştür.

Veliler, kitapta bilgi yerine pek çok örnek olmasını da eleştirmektedir. Sonuçta kitapların kurgusu programın çeşitli alt boyutlarıyla paralellik oluşturacak şekilde yapıyorsa bile, eğer çocuk ve veli yansıtıkları bu sıkıntıları yaşıyorlarsa bu bir problemdir. Program kitabında (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005) kavram öğrenme, yapılandırmacı anlayıştaki öğrenmenin zihinsel şemalarla kişiselleşmesine en çok olanak tanıyacak öğelerden biri olarak anlatılmıştır. Pek çok örnekten yola çıkarak öğrencinin tümevarım yöntemiyle kavramı kendi zihninde oluşturup tanımlaması kitaplardaki örneklerin de çoğalması anlamını taşır. Ancak bu durum programın amaçları ve dayandığı felsefe hakkında yeterli bilgisi olmayan veli ve çocuk açısından anlaşılmayan ve karmaşık bir durum olarak algılanıyorsa, program geliştirme açısından bu şikayet dikkate alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- Arıcı, H. (1988). *İstatistik Yöntemler ve Uygulamalar*. Ankara: Meteksan
- Büyüköztürk, Ş. (2003). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: PegemA
- Fosnot, C.T. ve Perry, R.S. (2007). “Oluşturmacılık: Psikolojik Bir Öğrenme Teorisi” *Oluşturmacılık, Teori, Perspektif ve Uygulama*. (editör C.T. Fosnot) ss. 9-42. Ankara: Nobel
- Hersan, E. (2008) *2004 Yılı İlköğretim 5. Sınıf Öğretim Programına İlişkin Veli Görüşleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü; İstanbul
- Kabapınar, F. (2003). “Kavram Yanılgılarının Ölçülmesinde Kullanılabilecek Bir Ölçeğin Bilgi-Kavrama Düzeyini Ölçmeyi Amaçlayan Ölçekten Farklılıkları”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 35, ss. 398-417
- Kabapınar, Y. (2007). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Maya Akademi
- Karasar N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel
- Kolukısa, E. A., Tokcan, H. ve Akbaba, B. (2006) *İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 6*, Ankara; A Yayınları
- Kulantaş, N. (2007). *4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Öğrenci Ders ve Çalışma Kitapları ile Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *Sosyal Bilgiler 4.-5. Sınıf Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı
- Senemoğlu, N. (2003). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Üniversitesi
- Şahin, T. Y. (2001). Oluşturmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Dersinde Bilişsel ve Duyuşsal Öğrenmeye Etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, I (2), 463-482.
- Tavşancıl, E ve Aslan, E. (2001). *Sözel Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin

